

מחנך: לא היה הדבר בידי אלישע. אבל אלישע ראה שהשמים נזדעזעו מדברי בן איזבל, בן המרצח והמרצחת, המאמין בלב שלם והזועק בכל לבו להצלת עמו, אף כי הוא ישראל למחצה כי אמו צידונית, גורת או לא גורת. מיד נתבטלה בשמים גזירת הרעב על ישראל, ואף נסיגת הארמים הובטחה.

אלישע מיהר להודיע מה שראה מלמעלה. וכן היה למעשה.

אנו נראה שיהורם שילם מחיר יקר בעד הנס שנעשה לו. נס זה חייב אותו לשנות את דרכו מיד. דבר זה חייב אותו לבער את הבעלים ולשוב לירושלים. הוא לא עשה כן.

תלמיד: אני כבר לא מבין כלום. איך זה יכול להיות שניסים רבים כאלו לא ישנו את המצב?

מחנך: עליך עוד ללמוד ולהתעמק הרבה. ואולי אין צורך כלל בלימוד. התבונן במה שאירע אצלינו בשנים האחרונות ותבין שכזו הוא רוח האדם. ניסים ניסים ועוד ניסים וכמה השתנה? עוד נלמד על כך.

פרק ז

פרק זה יש ללמוד בביאור המילים והדגשת הניבים המפליאים שיש בו, כמו: "הנה ה' עושה ארובות בשמים" (פסוק א), שהוא שיא של ספקנות באפשרות של שינויים שלמעלה מן הטבע, אשר, כידוע, נתבדתה אז ומתבדית תמיד. בכל עת גם מתקיים האיום: "הנך רואה ומשם לא תאכל". אנשים רבים רואים ניסים ואינם זוכים ליהנות מהם.

"היום הזה יום בשרה הוא!" (פסוק ט). ועוד רבים כאלה, שיבחרו על ידי המחנך והתלמידים להדגשה קצרה.

פרק ח נושא ראשון. פסוקים א-ו.

הנושא: המאורע שקירב את יום הדין על בית אחאב.

מחנך: נקרא בקריאה דמומה את ששת הפסוקים הנזכרים. יש לכם חמישה רגעים.

לאחר הקריאה ישאל **המחנך:** האם מובנים לכם הדברים?

תלמיד: בכלל לא. מן הכתוב כאן נראה כאילו אין יהורם מכיר בכלל את אלישע ואת נפלאותיו, ומבקש מגיחזי נערו שיספר לו עליהן.

מחנך: יש להבין כי מה שכתוב בפסוק א, אינו המשך ישיר לסוף פרק ז. שם מסופר על מה שאירע מקץ שבע שנות הרעב, וכאן – על מה שהיה בתחילת שבע השנים.

תלמיד: למה משנה הנביא את הסדר?

מחנך: אין הנביא כותב לפי סדר הזמנים, אלא לפי סדר העניינים. הוא סיים תחילה על כל נפלאות אלישע. עתה הוא מוסר לנו תוכן של התייעצות בבית המלך. השאלה על סדר היום היתה: באיזו מידה יש להתחשב בניסים שאירעו על ידי אלישע, כדי שיהיה בכוחם לעשות מהפיכה בארץ?

כמו בזמננו, כך היה גם בימים ההם, שאנשים דחו את המחשבה שבגלל ניסים אחדים שקרו יש לשנות את הקו. אולי היו גם כאלה שהכחישו בכלל שהיו ניסים, מפני שלא האמינו בניסים, או שלא האמינו שבממלכה כזאת כמו ממלכת שומרון עשויים להתרחש ניסים, ובפרט לאיש משונה כזה כמו יהורם.

רבים ידעו על מה שדיבר אלישע אל יהורם בעת המלחמה כאשר אמר לו: "מה לי ולך" (ג) ושהוא התרחק מיהורם. כפי שכבר הסברנו, עמד יהורם בפני בעיות קשות מאד. נוסף על הכל יתכן כי חשב שעובדי ה' לא יתקרבו אליו אף לאחר שיתקן את דרכו, ועוד דברים שאין בידינו לשערם היום.

הוא, כנראה, ביקש עצה מרבים מה לעשות. בין אלו היה גם גיחזי, אשר הכיר יפה את אלישע ועתה גורש ממנו (לעיל ו' כז), להוסיף לברר את טיבו של האיש ומעשיו. יתכן כי קיוה יהורם ויועציו אתו, כי מפי גיחזי ישמע דברי זלזול באלישע, דבר שיקל עליהם לדחות אותו ואת השקפתו על המצב בישראל.

גיחזי בכל זאת נשאר נאמן לאלישע, וסיפר למלך כל מה שעיניו ראו בהימצאו במחיצתו. משמים נזדמן שבאותה שעה תופיע גם האשה שהחיה את בנה, בתביעה כספית (כנראה שלא היתה יכולה להשיג את מבוקשה על ידי השופטים בארץ, מטעמים שאינם מבוארים כאן, והיתה נאלצת לפנות אל המלך עצמו).

האשה מקבלת את שלה, אבל יהורם אינו מסיק שום מסקנות מן המאורעות. המצב בארץ נשאר כמו שהיה. אז הגיעה השעה שבה נאלץ אלישע לקיים מה שנאמר לאלהו לעשות. האם אתם זוכרים מה זה היה והיכן זה כתוב?

תלמיד: להמליך את יהוא ואת חזאל ולמשוח את אלישע.

מחנך: חפשו את הפרק ואת הפסוק.

תלמיד: מלכים א' פרק יט, פסוקים טו-יח. אבל שם נאמר שאלהו יעשה זאת.

מחנך: נכון מאד. אולי תוכלו אתם להסביר למה לא עשה זאת אלהו. לפי החשבון נראה כי כבר עברו מאז כעשרים שנה (כל ימי אחזיה יורם וחלק ניכר מימי אחאב). אני אעזור לכם על ידי שאלה נוספת שיש בה חצי תשובה: מה אירע בינתיים, שיכול היה לשנות את הגזירה?

תלמיד: אחאב חזר בתשובה (מלכים א' כז-כט). יהורם תיקן את דרכו במידה מרובה.

מחנך: נכון. כל גזירה לרעה עשויה להשתנות על ידי הטבת המעשים, וכן היה עתה. אפשר היה שכל הגזירות הרעות יתבטלו בכלל. אלישע המשיך בפעולתו שנים רבות בין העם, בין הנביאים ובין ראשי הממלכה. יש להניח שהיו תוצאות מבורכות לפעולות אלישע, אבל המצב בכלל לא נשתנה לטובה. קיצו של בית אחאב בא.

אמנם יהורם טוב היה מאביו, אבל זה לא הספיק לזכות לו להיות מלך על ישראל עם ה'. אין לשאול על יהורם למה נהרג בפקודת אלישע, אלא במה זכה שאף כי עוד על אביו נגזרה כליה, בכל זאת הוא עוד מלך שתיים עשרה שנים. מעשיו הטובים הם שדחו את הגזירה ונתנו לו את הזכות לנסות שמא ייטיב מעשיו בשלימות. הוא לא עשה כן ונשפך עליו הזעם על כל הרעות שעשה בית עמרי. במובן זה אין יהורם יוצא מן הכלל. מקרים כאלה ישנם רבים.

נושא שני. פסוקים ז-טו.

הנושא: אלישע ממנה מלך על ארם לרעת בני ישראל.

פסוקים אלו יילמדו בביאור המילים בלבד בתוספת הערות קצרות.

א. אלישע עובר לא רק בארץ, אלא יוצא גם חוץ לארץ. בגמרא נאמר שהיתה לו שם מטרה נוספת: גיחזי נערו, מתוך יאוש על מה שקרה לו עם אלישע, עזב את הארץ והתרחק מן התורה, אלישע ניסה להשפיע עליו להחזירו למוטב.

ב. אלישע עשה עתה מעשה שנראה מוזר. כיצד הוא ממליך מלך להשמדת ישראל? למעשה הוא עושה בגלוי מה שה' עושה תמיד מבלי שאנו רואים. הוא מעמיד שליטים רשעים להעניש את ישראל ולעוררם בזה לשוב אליו.

מה שקרה לאלישע בזמן המינוי של חזאל, קורה גם במרומים. אלישע בכה על אשר עליו לעשות את המעשה, וכך הוא גם במרומים, שיש שם צער גדול על הגזירות הנגזרות על ישראל, כמו שנאמר: "במסתרים תבכה נפשי" (ירמיה יג ז).

נושא שלישי. פסוקים טז-כד.

הנושא: תקופת ביניים בשתי המלכויות.

מחנך: לאחר מות יהושפט ואחאב, מתוארת בספר תקופת ביניים בשתי הממלכות, אשר אם לא נארגן אותה כהלכה, יתבלבלו ידיעותינו בכל הספר.

אם אבוא להסביר לכם במה עלול להתבטא הבלבול, הדבר יסבך אתכם עוד יותר, מוטב, איפוא, שהעניין יתברר לכם לאט לאט.

הדבר מתחיל בפרק ח פסוק טז, ונמשך עד סוף פרק ט.

אנחנו נקרא חלק זה בספר, גם בכיתה וגם בבית. אבל בעיקר נלמד את החלק הזה – רק באופן כללי. לאחר שנהיה בקיאים בו באופן כללי, נוכל לשוב ללמוד אותו בספר, בעיון אם יהיה לנו זמן. אם לא – יש פשוט להתעלם ממנו לפי שעה.

לאחר הקריאה השטחית בפסוקים אלו בכיתה, יחדש המחנך את הדיון על פסוקים אלו בכיתה בשאלה הבאה.

מחנך: יש בחלק זה חמשה עשר פסוקים בפרק ח ועוד שלשים ושבעה פסוקים בפרק ט. הם מתחלקים לשני חלקים עיקריים. לאחר שנבדיל אותם לשני חלקים עיקריים אלו, נמנע הרבה מן האפשרות להתבלבל בידיעתם. אולי שמתם לב מה הם שני החלקים האלה?

תלמיד: חלק גדול עוסק ביהוא המורד בפקודת אלישע.

מחנך: נכון מאד. בחלק זה יש בעיות רבות, אבל אין בהן קושי מיוחד. נברר לנו מה הם הפסוקים העוסקים ביהוא ונכתוב אותם על הלוח.

תלמיד: כמעט כל פרק ט עוסק ביהוא.

מחנך: זה לא טוב. אני רוצה בדיוק את הפסוקים העוסקים אך ורק ביהוא.

תלמיד: א-טז עוסקים רק ביהוא וכן ל-ז.

מחנך: טוב מאד. נשארו לנו חמשה עשר פסוקים בפרק ח ועוד ארבעה עשר פסוקים בפרק ט. האם הרגשתם במה הבלבול?

תלמיד: יש כאן יורם של יהודה ויהורם של ישראל, גם השם אחזיה נכנס באמצע, אף שכבר למדנו על אחזיה בתחילת הספר.

מחנך: יש לשנון: בגלל מקרי הנישואין בין שתי המשפחות המלכותיות, ניתנו שמות דומים לבנים שנולדו בשתי המשפחות. למה? אפשר שנקראו על שם מאורע אחד חשוב ששניהם ביקשו להנציחו.

תלמיד: האם לא קראו גם אז על שם הסב או על שם אחר מהמשפחה? אולי בגלל זה נתנו שתי המשפחות אותו שם. בכל משפחה יש כיום דבר כזה. אני – שמי יהושע, ובן דודי – אף הוא שמו יהושע, וכדומה.

מחנך: יכול להיות. בדרך כלל קראו בימים הראשונים שמות על שם המאורע. אחר כך התחילו לקרוא על שם קרובי המשפחה שנפטרו. יתכן שגם אז נהגו בשני האופנים, בכל

אופן עובדה זו מבלבלת את הסדר, כך שלפעמים כדאי להתעלם לרגע מן השמות של מלכי התקופה המבולבלת ולמנות ביהודה: רחבעם, אבים, אסא, יהושפט, ולקפוץ ישר ליואש, אמציה וכו' (יהורם ואחזיה מלכו יחד רק תשע שנים, ועתליה תפסה את המלוכה במשך חמש שנים, יחד ארבע עשרה שנות ביניים).

בישראל יש למנות: ירבעם ובנו, בעשא ובנו, עמרי בנו ונכדו, ולעבור ליהוא ובניו, שזה בעצם עיקר כל מלכות ישראל. (אחזיה בן אחאב שמלך שנתיים מקוטעות בלבד).

מלכות המלכים הנזכרים משתרעת על פני המאה הראשונה לפילוג הממלכה. הראשון במאה השניה ביהודה הוא יואש, והראשון בישראל – יהוא. אם מארגנים את העניין, אין כאן בלבול כלל. אבל ללא זה, ראו נא כמה מכם יכולים להבדיל בין: אחזיה של ישראל שמלך לפני יהורם של ישראל לבין יורם של יהודה שמלך לפני אחזיה של יהודה.

תלמיד: האם לא נקרא האחד יורם והשני – יהורם?

מחנך: לא. בפרק א פסוק יז נקראים שניהם בשם יהורם. אחר כך יש מקומות שמלך ישראל נקרא יורם (ח טז) ומלך יהודה יהורם (שם). אולי יש טעם למה שינה הנביא, ואולי – לא. זה לא ענייננו. ככל שנאריך בנושא זה נתבלבל יותר.

עוד פרט אחד שאפשר להתבלבל בו נזכר כאן. האם שמתם לב?

תלמיד: בפסוק טז כתוב על שלושה מלכים: יורם בן אחאב, יהושפט בן יהודה ויהורם בן יהושפט. האם היו שלושה מלכים בשתי הממלכות?

מחנך: כן. יהושפט המליך את יורם בנו בחייו. כפי הנראה חשש שמא במותו תנסה ממלכת ישראל לאחד את כל הממלכה תחת ידם, באשר הם היו חזקים יותר, ואפשר היה גם לסכסך את בניו, כמו שאכן היתה מחלוקת ביניהם, כמתואר בדברי הימים ב' כט ד.

טעם חשוב אחר היה בזה שיהושפט חפץ להתמסר לחיזוק המצב הרוחני בארץ לאחר שהנביא גינה אותו על השתתפותו עם בית אחאב, ולאחר שראה, כפי הנראה, שנגרמו נזקים מן האחדות, וכן כנראה חפץ להרגיל את יהורם להנהגה טובה במלכות.

באופן כזה היו אז ביהודה שני מלכים יהושפט ובנו יורם, ויורם בישראל. זה גורם בלבול במנין השנים הכללי של המלכים. בסיכום שלהם כתוב על יהושפט שמלך עשרים וחמש שנה, שבע שנים היו יחד עם בנו, תחילה כממלא מקום ואחר כך כמלך ממש. (כמו שכתוב בפרק ח פסוק י). אולם מוטב כי לא תשימו לב לפרט זה, שלא תתבלבלו בחשבונות ובשמות, כאמור.

אכן יש בודאי ביניכם כאלה שהם מוכשרים לחשבונות מסובכים. הם יוכלו לעשות זאת באופן פרטי אם ירצו וכן יוכלו לברר זאת על פי הברייתא סדר עולם ומפרשיה.

פסוק כ.

הנושא: מרד הא דומים בישראל.

מחנך: בני ישראל לא שאפו לשלוט על עמים אחרים. אולם ההכרח הביא אותם לידי זה. מסביב לעם ישראל היו עמים קטנים, שבכל זאת העיזו להתגרות בהם בלי הפסק. דוד המלך הכניע את המואבים, את הארמים ואת האדומים. אולם במשך מאת השנים של הממלכה המפולגת, מרדו כל העמים האלה בישראל. בפרק זה כתוב על המרידה של אדום. היכן למדנו על המרידה של העמים האחרים?

תלמיד אחד: בתחילת מלכים ב' נכתב על מרידת המואבים.

תלמיד שני: הארמים מרדו עוד בימי שלמה (מלכים א' יא כה).

תלמיד שלישי: למה אמר המחנך שבני ישראל לא שאפו לשלוט בעמים אחרים. הלא בתורה נזכרת פעמים רבות ברכה שהגויים יעבדו לישראל?

מחנך: יפה שהזכרת דבר זה. ובכן נבדוק את הדברים. היכן כתוב לראשונה ברכה כזו? נתחיל בספר בראשית. אתה שאלת, אם כן אולי אתה יודע היכן זה כתוב?

תלמיד: אני זוכר שיש ואיני יודע איפה.

מחנך: זה קורה לעתים קרובות, זוכרים שהדבר כתוב ואין יודעים את המקום.

תלמיד: מחפשים בקונקורדנציה.

מחנך: יפה שאתה יודע על קיום ספר כזה. האם כולכם יודעים על כך?

תלמיד: היה לנו מחנך, עוד בכיתה ה', שהביא פעם את הספר העבה הזה לכיתה והראה לנו כי שם רשומות כל המילים שבתנ"ך לפי אלף בית. אילו היה לנו עתה ספר כזה היינו מוצאים זאת בנקל.

מחנך: נכון מאד. אבל מאחר שאין לנו כאן קונקורדנציה, נעשה זאת בצורה פשוטה, שלפעמים היא מועילה יותר, כי על ידי כך משננים את הדברים. קחו חומשים בראשית למי שיש, או תנכ"ם שלמים, שאני דורש שתמיד יהיו לכם.

והנה בפרשת בראשית ונח אין לנו מה לחפש. עדיין אין עם ישראל. נסתכל בפרשת לך, אולי יש שם הבטחה כזאת.

תלמיד אחד: בדקתי, אין שם.

תלמיד שני: בפרשת חיי שרה נאמר "ויברכו את רבקה ויאמרו לה וגו' ויירש זרעך את שער אויביר" (כד ס).

תלמיד שלישי: זה אמרו בני משפחת רבקה ואין זה מפי ה'.

מחנך: זה לא משנה. אילו היה הדבר לא מתאים, לא היתה התורה כותבת את דבריהם. נחפש הלאה.

תלמיד אחד: יצחק מברך "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים, הוה גביר לאחיק" (בראשית כז כט).

מחנך: נכון מאד. זה המקום הראשון שבו מדובר במפורש על שיעבוד. נמשיך לחפש הלאה ונסכם אחר כך מה שיש ללמוד מכל המקומות האלה.

תלמיד שני: עוד הוא אומר: "ואת אחיק תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך" (שם מ).

תלמיד שלישי: ה' הבטיח ליעקב: "ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה" (שם כח יד). תלמיד רביעי: יעקב כשהוא מברך את יהודה אומר: "ידך בעורף אויביך, ישתחוו לך בני אביך" (שם מט ח).

מחנך: נמשיך לחפש בתורה. פנו ישר לפרשת משפטים.

הערה ל**מחנך:** קרוב לודאי כי התלמידים יוכלו לעשות חיפוש זה רק תחת הדרכת המחנך, שיביא אותם לאט לאט למקום שבו כתובים פסוקים אלה. בכל זאת יש תועלת גדולה בכך. זה מרענן את הידיעות, מרגיל למבנה של החומש ומקשר אליו.

תלמיד: בפרק כג פסוק כב, נאמר: "ואיבתי את אויביך וצרתני את צרריך". בפסוק כז נאמר: "ונתתי את כל אויביך אליך ערף". בפסוק לא, "ושתי את גבולך מים סוף עד ים פלשתים" וגו'.

מחנך: חפשו בסוף ספר ויקרא.

תלמיד: בתחילת פרשת בחוקותי כתוב: "ורדפתם את אויביכם וגו' ורדפו מכם חמשה מאה" וגו'.

מחנך: חפשו בסוף במדבר, גם כן סמוך לסוף.

תלמיד אחד: כאן כתוב על המלחמה עם סיחון ועם המדיינים.

תלמיד שני: בברכות בלעם יש הרבה על מלחמות ישראל.

מחנך: נכון. נכתוב לנו על הלוח כל מה שכתוב שם. זו חזרה מצויינת:

"יאכל גויים צריו ועצמתיהם יגרם וחציו ימחץ" (כד ח). "וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת" "והיה אדום ירשה, והיה ירשה שער אויביו" "וישראל עשה חיל", "וירד מיעקב והאביד שריד מעיר" (שם יז יח).

מחנך: חפשו בספר דברים. התחילו בפ' עקב.

תלמיד: ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נתן לך" (ז טז).

מחנך: חפשו בפ' ראה.

תלמיד: נאמר שם "ומשלת בגויים רבים ובך לא ימשלו" (טו ו).

מחנך: חפשו בפ' כי תבוא.

תלמיד: "יתן ה' את אויביך הקמים עליך נגפים לפניך, בדרך אחד יצאו וגו' ובשבעה דרכים ינוסו" וגו' (כח ז).

מחנך: חפשו בפ' וזאת הברכה.

תלמיד: "בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ" (שם לג יז).

מחנך: יפה מאד. ועתה מה הרושם שלכם, מכל הפסוקים האלה, האם יש לישראל מטרה לשלוט באומות העולם?

תלמיד: נאמר "ומשלת בגויים רבים", אם כן אנו שואפים לשלוט.

מחנך: לפי העניין בכללו אתה רואה שהמדובר רק בהגנה מהאויבים שיבאו להילחם בנו. מתוך זה מובן שגם במקומות שנזכר בהם על ממשלה, הכוונה לעצור את הגויים הרוצים להרע, שלא יעשו כן. כזה גם היה הכיבוש של דוד, שכבש את ארם, מואב ואדום, כדי למנוע מהם להילחם בישראל. ככל שירד המצב הרוחני של עם ישראל, הלכו כיבושים אלו ונתבטלו, אף כי לשתי הממלכות היה צבא גדול ומובחר. על זה כתוב בכמה מקומות בספר דברי הימים ב' (יג, ג; יז, טז ועוד).

ארם היתה מדינה חזקה בימים ההם, אבל אדום ומואב היו ממלכות קטנות, בכל זאת הצליחו להתמיד ולהקים להם ממלכות עצמאיות ואף להציק לישראל. ממשלת ישראל עליהם היתה מתנת שמים, וניטלה מהם כאשר לא היו ראויים לכך.

תלמיד: דוד כבש את הארצות האלה, מפני שהיה מצביא גדול והיה לו צבא גדול.

מחנך: נכון שלא בדרך ניסית בלבד כבש אותן דוד. היה לו גם כח גדול ושכל הרבה לנהל מלחמה. אבל לא בדרך הטבע בלבד כבש אותן, ולא בדרך הטבע החזיקו ישראל בשטחים אלו במשך כל הזמן. מפני שהיה רצון ה' לקיים את הברכות וההבטחות שניתנו לישראל, יכולים היו ישראל להחזיק מעמד. משתמה הזכות הרוחנית, נתבטל ערכו של הכוח, של הצבא, ושל תבונת המפקדים.

תלמיד: שמא, להיפך. כוח ישראל היה עדיין גדול גם בימים אלו, וה' הגביר את כוח הארמים, המואבים והעמונים שיוכלו לעמוד נגד ישראל.

מחנך: אפשר שיש להסביר את הדברים בצורה זו. זה לא משנה את העיקרון. תמיד היה לכוח ערך רב גם בחיי ישראל, אבל הצלחת הכוח מותנית ברצון ה'. יש וה' נותן הצלחה גם לרשע, בגלל צורך להעניש מישהו או סיבות אחרות. רשע זה מעמיד צבא גדול עם כלי זין

רבים מאד המכים בעמים רבים. אבל תמיד עומד מאחוריהם רצון ה'. אם בכל העמים כך, בכל הנוגע לעם ישראל על אחת כמה וכמה, אף כי גם חייהם מסורים לדרך הטבע, הנה לגורמים שלמעלה מן הטבע יש בחייהם השפעה לאין שיעור גדולה יותר. אנו רואים את עם ישראל הולך ודל ככל שכוחם הרוחני הולך ודל.

הנושא: ניבים בפרשיות הנבואה של אלישע.

הערה כללית: מידי פעם בפעם על המחנך לייחד שיעור שיהיה מוקדש כולו לניבים נבחרים מתוך עניין שלמדוהו במשך זמן מה. אמנם אפשר גם בכל שיעור להקדיש לכך מספר דקות, אבל לפעמים אין די זמן לעסוק כהלכה בכל פרטי הפרטים המרובים שיש בלימוד הנביאים. במקרים מסויימים רצוי שהניבים ייבחרו על ידי התלמידים וייכתבו על הלוח, וישמשו נושא לחזרה, כנזכר לעיל בכמה מקומות.

אם המורה רואה שהתלמידים השמיטו ניבים שיש בהם חשיבות מיוחדת, ינסה לעורר אותם למצאם. מאין ברירה, אם אין הצעות מצד התלמידים, יציע הוא בעצמו את הניבים.

לדוגמה: אם אף אחד לא יציע את הניב "המבלי אין אלקים בישראל אתם הולכים לדרוש בבעל זבוב" (א יג), או "הנה נא מושב העיר טוב" (ב יט) שעליו נאמרו דברי חז"ל המפורסמים המובאים ברש"י "מכאן שחן המקום על יושביו", יכתוב המורה את הניב הזה בתוספת תימהון על אשר התלמידים עצמם לא הרגישו בהם.

פרק ט נושא ראשון. פסוק י.

הנושא: יהוא ופעולותיו האיומות.

מחנך: זה עתה סיימנו ללמוד על המאמצים הגדולים שעשו מלכים ונביאים להביא לארץ ישראל מצב תקין. במשך כל הזמן שאלנו את עצמנו: האם הצליחו? התשובה היתה: באופן חלקי – בודאי, באופן שלם – לא.

בתוך הפרקים האלה גם למדנו כללים גדולים בדרכי תיקון העולם. "לא ברוח ה', לא באש ה'". אבל עתה לפנינו שני פרקים אשר לבי מזדעזע בזמן שאני לומד אותם וצריך ללמד אותם. יש כאן שפיכות דמים איומה שכמותה לא היתה בישראל מעת שניתנה התורה ועד היום ההוא, וגם אחר כך לא היה כדבר הזה על ידי גורמים פנימיים אחרים. לא באש ה', אבל לפעמים יש צורך, כנראה, בתקיפות בוערת כדי לבער ולעקור רשעים גאים ומושרשים ברשעם, כמו עובדי הבעל שנתאספו בשומרון לפקודת יהוא. כמאה שנה לאחר מה שנעשה